

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

Save the Children

STAV

MREŽE OMBUDSMANA ZA DECU JUGOISTOČNE EVROPE

“ Investiranje u decu - investiranje u budućnost”

usvojen na redovnoj Godišnjoj konferenciji Mreže ombudsmana za decu Jugoistočne Evrope, 19. 09. 2014. godine u Beogradu

Ombudsmeni za decu Jugoistočne Evrope, uvažavajući potrebu preduzimanja restriktivnih ekonomskih mera u cilju otklanjanja ili umanjivanja štetnih posledica ekonomske krize i oporavka privrede, izražavaju duboku zabrinutost zbog činjenice da ekonomske mere pogađaju decu u obimu koji je nesrazmeran njihovom posebno osetljivom položaju i da je njihovo planiranje i primena dovelo do snižavanja dostignutih standarda u ostvarivanju i zaštiti prava deteta.

Ekonomska kriza posebno je teško pogodila decu. Smanjivanje privrednih aktivnosti i sledstveno smanjenje zarada neminovno dovodi do smanjivanja kapaciteta porodice da u punoj meri odgovore potrebama i interesima dece. Kriza je naročito pogodila decu koja se nalaze u posebno osetljivim situacijama - decu čiji je život i/ili rad povezan sa ulicom, decu koja žive u siromaštvu, bolesnu decu i decu sa smetnjama u razvoju, decu koja žive u ruralnim ili socijalno nestimulativnim sredinama, decu na alternativnom smeštaju.

Usporavanje, pa čak i zaustavljanje privrednih aktivnosti smanjilo je budžetske prihode čime je ugrožena sposobnost država da odgovore na svoje obaveze koje imaju prema korisnicima javnih prihoda. Iz tog razloga bila je očekivana i pozdravljena reakcija država da odgovarajućim ekonomskim merama zaštite budžetski priliv, spreče neodmereno odlivanje javnih prihoda i sistem uvedu u režim štednje, kako bi se izbegao ekonomski kolaps. Ombudsmeni za decu Jugoistočne Evrope primaju na znanje odluke država da se uhvate u koštac sa ozbiljnim ekonomskim problemima i načine oštre i nekada bolne rezove u cilju zaštite svojih ekonomija i sprečavanja mnogo težih posledica po građane.

Ombudsmeni za decu Jugoistočne Evrope, međutim, konstatuju da su se ekonomske mere planirale i uvodile linearno, bez odgovarajuće analize kako će one, u već teškoj ekonomskoj situaciji, uticati na živote i ostvarivanje prava dece. Sve ekonomske mere pogađaju decu, posredno ili neposredno, ali je štetan uticaj nekih moguće umanjiti ili otkloniti, dok druge trajno i nepopravljivo pogoršavaju položaj deteta. Izostala je procena uticaja ekonomskih mera na ostvarivanje prava deteta, a time je izgubljena mogućnost da se one - u odnosu na decu - prilagode tako da njihove štetne posledice budu izbegnute ili svedene na najmanju moguću meru.

Udeo dece u evropskoj populaciji približava se procentu od 20%, nakon smanjivanja za više od 5% u poslednjih 20 godina¹, a podaci nedvosmisleno ukazuju da su deca u znatno većoj meri pogođena ili izložena riziku od siromaštva². Ipak, ona su u jednakoj meri kao i odrasli, obuhvaćena restriktivnim ekonomskim merama.

¹ http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KE-ET-10-001/EN/KE-ET-10-001-EN.PDF

² http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Children_at_risk_of_poverty_or_social_exclusion

U planiranju i donošenju politika, zakona i strategija u regionu Jugoistočne Evrope, nedostaju sveobuhvatni podaci o broju dece i njihovim potrebama, te se planiranje mera često sprovodi na bazi pretpostavljenih brojki. U planiranju i sprovođenju državnih politika, a naročito onih u ekonomskoj sferi, glas dece se ne čuje, deca ne raspolažu dovoljnim informacijama, niti imaju bilo kakav uticaj na sistem vlasti od čijih odluka zavisi ostvarivanje njihovih prava i kvalitet njihovog života.

Ombudsmeni za decu Jugoistočne Evrope podsećaju na

- *odredbu člana 4. Konvencije o pravima deteta* koji obavezuje države članice da preduzmu "sve potrebne zakonodavne, administrativne i ostale mere za ostvarivanje prava priznatih u ovoj Konvenciji....maksimalno koristeći svoja raspoloživa sredstva"
- *Opšti komentar Komiteta za prava deteta br. 5 iz 2003. godine o opštim merama implementacije Konvencije o pravima deteta*, koji je naglasio da su "bez obzira na ekonomske okolnosti, države dužne da preduzmu sve raspoložive mere radi ostvarivanja prava deteta, obraćajući posebnu pažnju na najugroženije grupe dece".
- *Opšti komentar Komiteta za prava deteta br. 14 iz 2013. godine o pravu deteta da njegovi ili njeni najbolji interesi budu od provenstvenog značaja*, koji je preciznije definisao obaveze država da u svim fazama donošenja, usvajanja i primene zakona, politika, strategija, planova i smernica - uključujući i one koji se odnose na planiranje i sprovođenje budžeta - interesi dece budu od primarnog značaja
- *Opšti komentar Komiteta za prava deteta br. 16 iz 2013. godine o obavezama država u vezi sa uticajem poslovnog sektora na dečja prava*, naročito u delu koji se odnosi na obaveze države da obezbede da "najbolji interesi deteta budu centralni prilikom razvijanja pravnog okvira i politika koje oblikuju poslovne aktivnosti i operacije, kao što su one koje se odnose na zapošljavanje, poreze, privatizaciju, prevoz i druga opšta ekonomska, trgovinska i finansijska pitanja"
- *Preporuku Evropske komisije "Investiranje u decu - prekidanje kruga nepovoljnih okolnosti" iz 2013. godine* državama članicama da donesu i implementiraju politike koje će delovati na siromaštvo dece i njihovu socijalnu isključenost, imajući u vidu da je sprečavanje generacijskog prenošenja nepovoljnih okolnosti krucijalna investicija u budućnost Evrope i neposredan doprinos Evropskoj Strategiji pametnog, održivog i inkluzivnog razvoja do 2020. godine
- *Stav Evropske mreže ombudsmana za decu iz 2013. godine "Deca u pokretu, na prvom mestu deca!"* da "pritisci na javne budžete ne smeju postati prepreka za izvršavanje međunarodnih obaveza koje države članice imaju u odnosu na decu".

Ombudsmeni za decu Jugoistočne Evrope preporučuju da na regionalnom, nacionalnom i lokalnom planu, treba usvojiti, primeniti i podržati sledeće mere prilikom planiranja ekonomskih strategija usmerenih na prevazilaženje ekonomske krize i ekonomski oporavak:

1. Najbolji interesi dece moraju biti od primarnog značaja. Države su dužne da ekonomsku politiku vode na način koji ne dovodi do snižavanja već dostignutih standarda u ostvarivanju i zaštiti prava deteta, niti na način koji ostvarivanje ovih prava otežava, ugrožava ili suspenduje.
2. Usluge namenjene deci u posebno osetljivim situacijama - naročito deci sa smetnjama u razvoju, bolesnoj deci, deci bez roditeljskog staranja, siromašnoj i deci čiji je život i/ili rad povezan sa ulicom, deci iz ruralnih oblasti i socijalno deprivirajućih sredina - moraju biti izuzete iz mera štednje, kako bi se obezbedili makar minimalni uslovi za njihov pravilan rast i razvoj.
3. Neophodno je započeti sa prikupljanjem sveobuhvatnih podataka o deci, kako bi se izvršila adekvatna i potpuna procena njihovih potreba, a ekonomske mere - čak i periodu krize - planirale na način koji obezbeđuje uslove za pravilan razvoj i dostojanstven život za svako dete.

- 4 Rukovodeći se najboljim interesima deteta, planiranju i usvajanju ekonomskih mera mora da prethodi pažljiva procena njihovog uticaja na prava deteta, a mere moraju biti usklađene sa ovim procenama tako da obezbede da deca ne snose njihove štetne posledice, odnosno da te posledice budu svedene na najmanju moguću meru. Primena ekonomskih mera mora biti praćena procenom njihovog uticaja na stepen ostvarivanja prava deteta, a u skladu sa tim procenama ekonomske mere je potrebno prilagođavati tako da se njihov negativan uticaj otkloni, odnosno smanji na najniži mogući nivo.
- 5 Države moraju imati u vidu činjenicu da je broj dece značajno smanjen u odnosu na raniji period i da se trend smanjivanja broja dece nastavlja. Stoga je neprihvatljivo da se prilikom planiranja i primene ekonomskih mera vrši prioritizacija među decom; sva deca moraju imati prioritet u odnosu na odrasle.
- 6 Neprihvatljivo je ukidanje ili smanjivanje usluga za decu u oblasti zdravlja, obrazovanja, socijalne zaštite i bezbednosti, jer njihovo odsustvo ili nedovoljnost proizvodi neotklonjive i trajne posledice po decu. Kratkoročni efekti ovih mera - u vidu ušteda u budžetskim rashodima - dugoročno mogu imati daleko ozbiljnije negativne posledice na razvoj društva, demografsku sliku i zdravstveni, socijalni, obrazovni i radni status stanovništva.
- 7 Podsticanje usluga namenjenih deci, naročito onih koje se odnose na zdravlje, obrazovanje i socijalno uključivanje dece, treba da bude prioritet i u situacijama kada su restriktivne i mere štednje neophodne u drugim oblastima. Usluge za decu u ovim oblastima dugoročno podstiču ekonomski i socijalni razvoj društava.
- 8 Dužnost je organa vlasti da obezbedi informisanost i učešće dece u svim segmentima državnog i društvenog planiranja, uključujući i ekonomsko, naročito na lokalnom nivou, jer su deca "iskustveni eksperti" koji pre svih drugih mogu da ukažu na stepen ugoženosti njihovog položaja, a ekonomske mere u većem obimu pogađaju decu nego odrasle.
- 9 Ekonomske mere koje uvažavaju najbolji interes deteta dugoročno donose sporiji ali trajniji ekonomski oporavak i perspektivniji razvoj društva. Investiranje u decu neminovno daje plodove u ekonomskoj sferi, te ono predstavlja ne samo humaniji i plodonosniji izbor ekonomskih vlasti, već i dugoročno jeftiniji pristup ekonomskom razvoju.

Mreža ombudsmana za decu Jugoistočne Evrope poziva na

- **usaglašavanje politika, zakona, strategija i prakse sa relevantnim instrumentima za ostvarivanje i zaštitu prava deteta, pre svega sa Konvencijom o pravima deteta.**
- **usaglašavanje ekonomskih i finansijskih politika i odluka sa poznatim podacima o stanju i potrebama dece u regionu i njihovim najboljim interesima**
- **ulaganje maksimalnog napora na održavanju postojećih i razvijanju novih usluga za decu, naročito onu koja se nalaze u posebno osetljivim situacijama**
- **unapređenje participacije dece i lokalne, nacionalne, regionalne i međunarodne saradnje u cilju otklanjanja ili redukcije posledica ekonomske krize koje ugrožavaju ili prete da ugroze dobrobit dece.**